
HISTORIEK

Archief Philip Staal

De bankier van het verzet - Still uit familiefilm Wally van Hall 1938 (Van Hall Stichting)

Walraven van Hall (1906-1945) - De bankier van het verzet

De man achter de grootste bankroof uit de Nederlandse geschiedenis

De Nederlandse bankier Walraven van Hall (1906-1945) was tijdens de oorlog een soort bankier van het verzet. In de oorlogsjaren gaf hij leiding aan het Nationaal Steunfonds (NSF), een geheime bank die middels illegale leningen en een miljoenenfraude bij De Nederlandsche Bank grote hoeveelheden geld verzamelde voor het landelijk verzet.

Walraven van Hall, bijgenaamd Wally, werd op 10 februari 1906 geboren in Amsterdam, als zesde kind van bankier Adriaan Floris van Hall en diens echtgenote Petronella Johanna Boissevain. Zijn oudere broer Gijs zou later burgemeester van Amsterdam worden.

Walraven koos aanvankelijk voor een loopbaan in de scheepvaart en volgde onder meer een opleiding aan de Zeevaartschool op Terschelling. Vier jaar lang reisde hij als koopvaardij-officier aan boord van schepen van de Koninklijke Hollandsche Lloyd. In 1929 werd een verdere carrière op zee afgesneden vanwege een oogafwijking. Zijn ogen werden niet goed genoeg bevonden voor de grote vaart. Van Hall hoopte hierna aan de slag te kunnen bij een scheepvaartmaatschappij in Amerika. De economische crisis van de jaren dertig gooide echter roet in het eten. Dankzij broer Gijs kreeg Walraven nog wel een baan bij een bank in New York.

In 1931 keerde Walraven van Hall terug naar Nederland, waar hij ging werken voor dezelfde bank als zijn vader, bij een vestiging in Zutphen. In het voorjaar van 1932 trad hij in het huwelijk met Tilly den Tex. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren. Kort voor de Tweede Wereldoorlog uitbrak werd Walraven van Hall compagnon in het bankiershuis Wed. J. Veltrup & Zoon in Zaandam.

Walraven van Hall

Nationaal Steunfonds (NSF)

Walraven reisde tijdens de oorlog bijna dagelijks van Zaandam naar Amsterdam, waar hij de effectenbeurs bezocht en allerlei contacten legde die hem in zijn werk voor het verzet van pas zouden komen.

In 1943 richtte hij, samen met oud-Philipsmedewerker Iman van den Bosch (1891-1944), het Nationaal Steunfonds (NSF) op. Eerder hadden de twee mannen al samengewerkt bij de zogeheten Zeemanspot, een steunfonds voor gezinnen van zeelieden. Een andere belangrijke medewerker van het steunfonds was Andreas J. Gelderblom. Ook broer Gijs was betrokken bij het fonds.

Samen met Van den Bosch reisde Van Hall het hele land door om plaatselijke comités op te richten en ervoor te zorgen dat lokale verzetsorganisaties zich bij het fonds aansloten. Er kwamen onder meer lening-agenten, kassiers, een kassier-generaal en drieëntwintig districtshoofden. Het NSF was een illegale, maar zeer professionele organisatie.

Het NSF kwam bekend te staan als de financierder van het verzet en groeide uit tot een landelijk netwerk, op het hoogtepunt bestaande uit bijna tweeduizend medewerkers. Die hielden zich onder meer bezig met het aantrekken van geld en het controleren van steunaanvragen. Ongevaarlijk was dit werk vanzelfsprekend niet. Maar liefst 84 NSF-medewerkers werden tijdens de oorlog door de nazi's vermoord. Onder hen ook Iman van den Bosch, die in 1944 in Groningen werd opgepakt en nog datzelfde jaar als *Todeskandidat* in Kamp Westerbork werd geëxecuteerd. Bij de executie waren onder andere de Nederlandse broers en oorlogsmisdadigers Pieter en Klaas-Carel Faber betrokken.

Aanvankelijk richtte het NSF zich vooral op het verwerven van giften van Nederlanders. Het opgehaalde geld ging onder meer naar vrouwen en gezinnen van zeevarenden, oud militairen en onderduikers. Het fonds hielp gedurende de oorlog volgens schattingen zo'n 150.000 personen. Ook verschillende organisaties kregen geld van het fonds, waaronder bijvoorbeeld de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers (LO), de Nederlandse Binnenlandse

Gedenkplaat voor Iman van den Bosch op het Oorlogsmonument Esserveld in Groningen - cc

Strijdkrachten, de Ordedienst (OD), de Landelijke Knokploegen (LKP) en de illegale pers. Na september 1944 ondersteunde het NSF de 30.000 gezinnen van de Spoorwegstakers.

In totaal slaagde het NSF erin ruim 106 miljoen gulden te verzamelen.

Walraven van Hall leidde het NSF en ontwikkelde een ingenieus en gecodeerd administratiesysteem dat misbruik van de verzamelde gelden moest voorkomen. Op de door het Verzetsmuseum ontwikkelde website www.walravenvanhall.nl staat hierover:

“Wally van Hall bedacht een systeem met kwitanties en codes om de leningen veilig te registreren. Geldschieters kregen als bewijs voor hun lening een oud aandeel of een verlopen geldbiljet. Het nummer van dit waardeloze waardepapier werd in een notitieboekje genoteerd met het verschuldigde bedrag ernaast. Soms stond er 50 x. Dat betekende 50 x 1000 gulden. Bij ontdekking zouden de Duitsers niets van deze administratie begrijpen. Want wat betekent bijvoorbeeld ‘4 % Wladikawkas 1896 No 91615 1000’? Voor de geldschieder was het waardeloze waardepapier een kwitantie waarmee hij na de oorlog zijn geld kon terugkrijgen.”

Bankroof

Van Hall geldt als een cruciaal figuur in het verzet, natuurlijk omdat hij het verzet financierde, maar ook omdat hij erin slaagde de meningsverschillen tussen verschillende verzetsorganisaties te overbruggen. Aan deze rol dankte hij zijn bijnaam: *de Olieman*. Met medeweten van de regering in Londen liet de bankier van het verzet op grote schaal schatkistpromessen (schuldbekentenissen van de staat) vervalsen. Deze werden vervolgens omgeruild met de originelen in de kluis van De Nederlandsche Bank, die op dat moment werd geleid door NSB'er Meinoud Rost van Tonningen.

De echte schatkistpromessen werden hierna verkocht aan vijf banken. De opbrengst belandde bij het NSF dat vervolgens het verzet verder kon ondersteunen. Op deze manier zou in totaal zo'n 51 miljoen gulden uit de kluisen van de nationale bank zijn ontvreemd. Na de oorlog zijn de vervalste papieren vernietigd.

Dat deze gewaagde operatie slaagde, was vooral te danken aan het uitgebreide netwerk van Walraven van Hall. Bij de bankroof maakte hij dankbaar gebruik van de medewerking van meester C.W. Ritter, de kassier-generaal van De Nederlandsche Bank. Maar liefst vijftien keer wist deze de kluismeesters van de bank te misleiden en de schatkistpapier om te wisselen voor vervalste exemplaren.

De grootste bankroof uit de Nederlandse geschiedenis bleef na de oorlog relatief onbekend. De Nederlandsche Bank gaf er zelf ook weinig ruchtbaarheid aan. Hoewel de roof de goede zaak diende, zat men er toch enigszins mee in de maag dat men door eigen medewerkers was beroofd. Een zoon van meester Ritter herinnerde zich in een NRC-interview uit 1995:

“Het is jarenlang weggemoffeld, om niet te zeggen verzwegen. De bank was nogal gegeneerd dat zoiets kon. Publicatie zou maar narigheid geven, vond men.”

Pas in 2010 werd op het Amsterdamse Frederiksplein, schuin tegenover De Nederlandsche Bank, een monument onthuld dat herinnert aan het werk van Walraven van Hall, de bedenker van de wisseltruc. Het monument is gemaakt door de Spaanse kunstenaar Fernando Sanchez Castillo.

Arrestatie en executie

Eind januari 1945 werd Walraven van Hall verraden en tijdens een NSF-vergadering opgepakt door de bezetter. Aangezien Van Hall altijd gewerkt had onder schuilnamen als *Van Tuyl*, *Barends*, *oom Piet* en *de Olieman*, wist men aanvankelijk niet dat men de grote geldschieter van het verzet had opgepakt. Toen dit alsnog duidelijk werd, merkte men Van Hall aan als *Todeskandidat*. Op 12 februari 1945 werd hij, samen met zeven anderen, als represaille voor een verzetsactie gefusilleerd bij de Jan Gijzenbrug in Haarlem. Twee dagen daarvoor was hij 39 jaar geworden. Na de oorlog werd Van Halls lichaam opgegraven. De bankier van het verzet kreeg vervolgens een herbegrafenis op de Erebegraafplaats Bloemendaal.

Het werk van het NSF ging ook na de arrestatie en dood van Walraven van Hall door. De algemene leiding kwam in handen van bankmedewerker Peter Plantenga.

Film

Eind 2011 maakte NL Film bekend te werken aan een film over Walraven van Hall en de grootste bankroof uit de vaderlandse geschiedenis. Deze door Joram Lürsen geregisseerde film, met in de hoofdrollen Barry Atsma, Jacob Derwig en Pierre Bokma, gaat maart 2018 in première.

Bronnen

Verzet

HISTORIEK

Dit artikel is afkomstig van online geschiedenismagazine www.historiek.net

Ook interessant:

**Pierre Bokma kruipt in de
huid van Meinoud Rost van
Tonningen**

**Gijs van Hall (1904-1977) -
Burgemeester van Amsterdam**

**Verzet had vergevorderde
plannen om Westerbork te
bevrijden**

**Het jochie Gustaaf en
verzetsvrouw Thea
Hoogensteijn**

**'Nederlands verzet liquideerde
ten onrechte'**

**Duitse 'ongehoorzaamheid' na
Operatie Walküre**